

תּחיה תּחיה

Т Х И Я

№ 03 (244)

30 марта

2018 г.

Возрождение

ЕЖЕМЕСЯЧНАЯ ГАЗЕТА ЧЕРНИГОВСКОЙ ЕВРЕЙСКОЙ ОБЩИНЫ

«В каждом поколении еврей должен смотреть на себя так, как будто он сам вышел из Египта».

Дорогие читатели!

От всего сердца поздравляем Вас с праздником Песах! Песах – это праздник духовной свободы и физического освобождения нашего народа из Египетского рабства. Это также и важнейший праздник для Народа Израиля, потому что является Днём рождения нации.

Кошерного Вам Песаха!

**Черниговская еврейская община,
Благотворительный еврейский фонд «Хасде Эстер»,
Всеукраинский Благотворительный Фонд «Для тебя»
и редколлегия газеты «Тхия»**

Дорога к свободе

Название каждого праздника, данное Торой или обычаем народа Израиля (как сказано: обычай Израиля – тоже Тора) – отражают сокровенную природу праздника.

Весенний праздник имеет несколько названий. Интересно, что если Всевышний называет его «праздником мацы» (в Торе), то мы, евреи, обычно называем его Песах. Здесь мы видим проявление взаимной любви между Всевышним и народом Израиля, любви, которой посвящена «Песнь песней» (связанная, как известно, с праздником Песах). Всевышний дал празднику название, которое подчеркивает заслугу народа Израиля («испекли мацу, ибо не задержались, ожидая, пока взойдет их тесто»), а евреи пользуются названием, подчеркивающим чудо,

совершенное Всевышним ради наших праотцов (Песах, потому что Всевышний прошел мимо дверей еврейских домов, умерщвляя египетских первенцев).

Праздник Песах назван «рош ларегалим» – главным праздником, он приходится на месяц нисан, который называется «рош ходашим» – главным месяцем. Более того, как подчеркнуто в Торе и повторено в Агаде, Песах влияет на все дни года. Значит, точное понимание названия праздника должно сопровождать нас изо дня в день. Итак, смысл слова Песах – «минование, перепрыгивание, прыжок». Почему прыжок?! Евреи пришли в Египет как свободные люди. Рабство «подкралось» к ним постепенно – день за днем новые ограничения, повинности, наказания. Долгие поколения рабства сделали

его настолько естественным состоянием, что многие, как известно, отказались поменять его на свободу.

Дорога в египетское рабство была долгой и гладкой, к свободе евреи не шли, даже не бежали, путь к свободе был прыжком. Известно, что древний Египет был «срамным местом всего мира», местом разврата и беззакония. Рабы, покинувшие его, стали спустя короткое время, свободным народом, принявшим Тору, десять заповедей – основу основ морали и нравственности. От рабства к свободе, от беззакония к Торе – может ли быть скачок больше этого?! Стало быть, есть место кардинальной перемене – Избавлению – в любой из дней нашей жизни.

(Из бесед Любавичского Ребе)

«Matze»

Сегодня в хлебном отделе супермаркета «Мираторг» увидел изделия «Matze» и разглядел на его упаковке ... фотографию мацы. Рядом с товаром – ценник: «Маца» (180 г., 104 р., Польша).

Первый мой шок: «Маца свободно продается в магазине!» А второй: «Польша – страна, в которой пекут мацу?» Почему Польша?! Ведь это страна с одним из самых высоких уровней антисемитизма в Европе!

На вопросы: «Что случилось? Что случилось?» и «Почему сегодня в Польше пекут мацу?», – у меня нет рационального ответа. Напрашивается только такой: коммерция победила неприязнь к евреям! Пекут, потому что выгодно!

В общем, вышел я ошарашенный из

магазина и вспомнил послевоенное детство и праздник Пейсах, связанный с мацой...

Обычно мацу в наш дом в Чернигове откуда-то приносили, но помню, как раз или два её пекли у нас в квартире.

В те дни с раннего утра приходили люди (объединялись 2-3 семьи) и работали 1-2 дня. По-деловому, слаженно, безостановочно; как ударники коммунистического труда! Женщины раскатывали на обеденном столе круглые очень тонкие коржи и делали в них отверстия вилкой или колёсиком с игольчатыми выступами (прокалывание доверяли и мне). Затем готовые коржи

раскладывали на противнях.

Самую ответственную работу выполняла бабушка. Задвигала противни ухватом в хорошо протопленную печь и, через известное только ей время, вытаскивала их с готовой, кондиционной мацой. Брака (подгоревшей мацы) было очень мало.

К празднику готовились тщательно.

И вот наступает праздничный день и праздничный вечер. Сумерки. Пора начинать пасхальный ужин.

Наша празднично одетая семья за накрытым праздничной скатертью столом. На столе тоже всё праздничное, используемое строго раз в году. Что же на нём? Это и серебряные рюмки (у бабушки самая большая, а у меня – самая маленькая), и серебряные ложки (серебро, которое передаётся из поколения в поколение)... Это и специальная пасхальная посуда. Это и пасхальное праздничное меню, и бабушкины сливовая и вишнёвая наливки.

И в комнате почему-то светлее обычного! И атмосфера торжественная! И все улыбаются и радуются. И все счастливы и преисполнены значимостью происходящего!

Итак, наш ужин начинается!

Да ... времена кардинально изменились! В СССР и во сне не могла присниться «Маца» на полке продуктового магазина...

**Борис ВОЛЬФОВСКИЙ, г. Таганрог,
специально для газеты «Тхия»**

ИСХОД

Праздник Песах

Из пламени горящего куста
Вс-вышний слово молвил к Моисею.
Небесная открылась высота
Тому, кто пас овец, красую всею.
И в трепете Моше снял обувь с ног
И не было в его порыве фальши.
О! Тот, с кем говорил открыто Б-г,
Не мог уже идти без Б-га дальше!
И вот и Моисей и Аарон
Стоят за свой народ пред фараоном.
Не выйти из Египта без препон
Рабам, покорным и изнемождённым.
И Б-г свои являет чудеса
И шлёт Он десять казней на Египет.
Нашла на камень острая коса.
Терпения бокал до капли выпит.
И мажут кровью агнцев косяки
Дверей своих домов израильтяне.
И козням фараона вопреки
Уходят на большое расстояние...
Г-сподь народ по морю проведёт –
Раздвинет волны яростные вскоре.
Солдат же фараона гибель ждёт.
Потонут египтяне в Красном море.
Б-г даст евреям воду из скалы
И сладкую пошлёт с небес им манну.
Но многие дела их будут злы,
За что не все дойдут до Ханаана.
И будут по пустыне сорок лет
За ропот и отчаянье водимы.
За то, что не узрели Б-жий Свет,
За грех заплатят цену пилигримы.
Рабы неисправимые умрут,
В обет Г-сподень попросту не веря.
Потомки одолеют весь маршрут.
Для верных отворит В-севышний двери.
И в Землю, где и молоко и мёд
Текут рекою чистой и обильной,
Войдёт рождённый заново народ,
Народ, благословенный Б-гом, сильный,
Народ, какому Тора на века
Дана чрез Моисея на Синае.
Связь с Б-гом у Израиля крепка.
В руках его Земля его родная!

**Вера ШЛЯХОВЕР,
Северодонецк,
специально для газеты «Тхия»**

Приглашаем

В КЛУБ РАЗГОВОРНОГО ИВРИТА «А ПОГОВОРИТЬ?!» в Чернигове

Данная программа является естественным продолжением обучения в ульпане и не составляет ему конкуренцию.

Встречи Клуба проходят в качестве беседы на заданную заранее тему, таким образом участники отрабатывают выученную лексику, проговаривают языковые конструкции и привыкают к общению.

Цель клуба: дать возможность учащимся ульпанов, студентам, а также израильтянам, долгое время проживающим вне языковой среды, в равной мере соблюдающим или не соблюдающим еврейские традиции, реальную возможность разговаривать на иврите с целью снятия психологического напряжения, уменьшения страха перед новым или уже почти забытым языком, страха сделать ошибку, быть непонятым, а также для тех, кто просто хочет совершенствовать знание языка в доброжелательной обстановке.

Запись в Клуб и вопросы можно задать по тел.:
067-3655796 Альфия; 097-4866900 Елена

Огляд матеріалів Міжнародного наукового семінару «Євреї Лівобережної України. Історія та культура»

На початку березня вийшов черговий, вже 12-й збірник матеріалів Міжнародного наукового семінару «Євреї Лівобережної України. Історія та культура», який майже кожної весни проходить в Чернігові в рамках Миського Фестивалю єврейської культури ім. Шолом-Алейхема. Цього року збірник вийшов у світ за підтримки Департаменту культури і туризму, національностей та релігій Чернігівської обласної державної адміністрації.

Опубліковано 26 доповідей українською, російською та англійською мовами науковців з різних країн – Ізраїлю, США (Чикаго та Нью-Йорк), та України (Чернігів, Київ, Глухів, Ніжин, Прилуки, Сновськ, Переяслав-Хмельницький).

А починалося все у 2000 році, коли були надруковані матеріали першого семінару обсягом 36 сторінок.

Для мене, як відповідальної за випуск матеріалів семінару з 2005 року, 12-й збірник став ювілейним – 10-м. І, враховуючи цю обставину, Семен Бельман, голова Чернігівської єврейської общини, надихнув мене простежити шлях нашого семінару і підсумувати його досягнення. Спробую це зробити.

Отже:

Випуск №3.

Семінар відбувся 2005 року і був присвячений пам'яті жертв погромів 1905 року. Це був перший наш збірник, який мав кольорову обкладинку, 126 сторінок, які вміщували 17 доповідей дослідників з Ізраїлю, США та Чернігова. Доповіді висвітлювали такі теми: погроми 1905 р., Друга світова війна, історія євреїв Сновська. Ряд доповідей були присвячені персоналіям: досліднику давньоруських старожитностей Чернігівщини Давиду Бліфельду, композитору Михайлу Черняку; одному з лідерів сіоністського руху Володимиру Жаботинському та іншим.

Випуск №4

Семінар був проведений у 2008 р. в рамках IV Миського Фестивалю єврейської культури імені Шолом-Алейхема. 134 сторінки, вперше зі вставкою з ілюстраціями. 15 доповідей науковців з чернігівських музеїв, вузів, а також дослідників з Ізраїлю за різними темами – з історії пивоваріння на Чернігівщині, цегельні Чернігова та їх власники, євреї в селах Чернігівського повіту, становище євреїв у царській армії Російської Імперії, театральне та музичне мистецтво на Чернігівщині, чернігівська єврейська школа «Труд». А також доповіді присвячені персоналіям: художнику-графіку Іллі Кричевському, музейнику – охоронцю церковних старожитностей Марку Вайнштейну, патріарху сенсорної біології Якову Віннікову, та іншим відомим землякам.

Випуск №5

Цей збірник 2010 року був доволі скромним – 104 сто-

рінки зі вставкою, всього 11 доповідей. Десять – з Чернігова, та одна – дописувача з Німеччини. Теми різноманітні: єврейська благодійність, Торгсин, історія найстарішої цегельні, Голокост в місті Острі, генеральські кадри, справа про закриття в 1959 році чернігівської синагоги. Персоналії: український вчений-славист Євген Рихлік, директор Чернігівської фабрики музичних інструментів Григорій Говзман та інші.

Випуск №6

2011 рік – 126 сторінок, 13 учасників (Чернігів, Київ, Шостка). Теми – історія євреїв Шостки, цегельня Гінзбурга, Шевченко і євреї, сіоністський рух у СРСР, статистичні дані 1920-х років, Торгсин, спогади священика Матвія Полонського, м. Щорс у 1930-х роках, єврейські пам'ятки у Бречі, парохет (завіса, що закриває нішу з сув'язями Тори) із музейного зібрання. Персоналії: поет Абрам Кацнельсон і письменник Олекса Десняк.

Випуск №7

2012 рік – 144 сторінки, 17 учасників (Чернігів, Київ, Сосниця, Шостка). Теми досліджень пов'язані з іменами письменника Анатолія Рибакова, історика Григорія Кураса, скрипала Ісаака Красильщикова, художниць-єврейок: Олени Левіної, Анни Файнерман та Ольги Рапай-Маркіш, – а також єврейською освітою, історією міст Сосниці, Шостки та Щорса, подіям в Чернігові 1919-1923 рр., Голокостом, предметами юдаїки з музейного зібрання.

Випуск №8

Рік 2013 – 136 сторінок, 16 учасників (Чернігів, Корюківка, Глухів). Доповіді присвячені театральному режисеру Наталії Сац, учаснику ВВВ Йосипу Левіту, організатору промислового лозоплетіння Борису Гольденбергу, долі революціонерки-народоволки Гесі Гельфман, вченому-математику Якову Ройтбергу, праведниці Людмилі Кудрявцевій, майстрині народних ремесел із гутного скла Асі Зельдіч, історії євреїв Корюківки та Чернігова.

Випуск №9

2014 рік – 168 сторінок, 15 учасників (Аахен/Німеччина/, Чернігів, Корюківка, Глухів, Сімферополь, Ніжин). Матеріали випуску розповідають про події Другої світової війни на теренах нашої області, про діяльність Американського єврейського об'єднаного розподільного комітету «Джойнт» на Чернігівщині, про проект переселення євреїв до Криму, про єврейські погроми Громадянської війни, справу Бейліса та етно-конфесійну специфіку некрополів Чернігова. Персоналії: видатний шевченкознавець Леонід Большаков та інші.

Випуск №10

2015 рік – 168 сторінок, 16 учасників (Чернігів, Київ, Корюківка, Шостка, Глухів). Доповіді присвячені Чернігівському єврейському театру, історії євреїв Любеча,

Петухівки, Глухова, навчання дітей та торгівлі, проблемі зміни євреями віри, предметам юдаїки. Персоналії: видатний майстер бандур Олександр Корнієвський, рабин Цирельсон, родина Шляфер та родина Наталії Сац.

Випуск №11

2016 рік – присвячений 20-річчю Благодійного єврейського фонду «Хесед Естер». 240 сторінок, 21 учасник (Чернігів, Київ, Переяслав-Хмельницький, Глухів, Запоріжжя, Кірият-Хаїм). Історія театру, євреї в Російській імперії – рік 1881-й, реформи Столипіна, погроми в Ніжині та Новгороді-Сіверському (1917-1918 рр.), ідеолог соціалістичного сіонізму Бер Борохов, видатний вчений-астроном Йосип Шкловський, Герой Радянського Союзу Борис Ривкін, легендарний вчений-генетик і герой війни Йосип Рапопорт, письменник Шолом-Алейхем, актор єврейського театру Лазар Калманович, євреї-партизани та доповіді про інших відомих земляків – ось далеко не всі теми, яких торкнулися учасники цього семінару.

I, нарешті, – 12-й випуск

2017 рік. Цей семінар і, як наслідок, збірник стали рекордними: 26 учасників з різних країн, 280 сторінок, 16 сторінок кольорових ілюстрацій. Важко навіть перерахувати теми: історія євреїв Любеча, Ніжина, Сновська, Переяслава в різні періоди, Голокост у Прилуках; біографічні дослідження: революціонер-марксист Арнольд Ріш, художник Арон Ржезніков, фабрикант Борис Гронфайн, засновник першої в Чернігові книгарні-бібліотеки Марк Кранц, організатор археологічної науки Лазар Славін, єврейсько-німецький актор українського ГОСЕТу Олександр Гранах, захисник Чернігова полковник Михайло Бланк...

Ось так. І якщо зібрати все до купи, то виходить, що в семінарах прийняло участь 78 учасників, які зробили 167 доповідей! А це 1626 (!) сторінок тексту та 80 сторінок ілюстрацій.

Серед найбільш активних учасників семінару можна назвати Семена Бельмана (11 доповідей), Анну Морозову (10), Вікторію Мудрицьку (10), Світлану Половникову (7), Тетяну Журавльову (7), Миколу Гороха (7), Тамару Демченко (5), Ірину Еткіну (5), Ніну Бібік (5), Михайла Часницького (5), Валентину Кузнецову (4), Дмитра Дуденка (4), Людмилу Студьонову (3).

Більшість випусків були надруковані видавцем Валерієм Лозовим.

P.S.

22 березня 2018 р. відбувся вже XIII Міжнародний науковий семінар «Євреї Лівобережної України. Історія та культура», в якому взяли участь вже 39 (!) учасників. У наступному номері газети ми представимо його детальний огляд.

Вікторія МУДРИЦЬКА,

завідуюча науково-експозиційним відділом
Чернігівського історичного музею
імені В.В. Тарновського

Да приумножится радость!

Самый веселый еврейский праздник Пурим уже позади, но Адар – месяц радости – продолжается.

Всеукраинский благотворительный фонд «Для тебя» и J-UP Network (независимая инициатива активных молодых профессионалов) снова объединились на Пурим (уже во второй раз), чтобы принести этот праздник в дома одиноких, немощных, обездоленных в Киеве и Киевской области, в Черкассах, Чернигове и Миргороде.

Мы счастливы, что с помощью наших замечательных волонтеров и единомышленников мы смогли внести свою лепту в увеличение радости и выполнить заповеди Пурима.

Наши «мишлоах манот» разлетятся по разным регионам, чтобы одинокие и малообеспеченные люди смогли

сказать заповеданные нам благословения на Пурим и иметь на своем столе традиционные «уши Амана». Но главное – они не были одиноки. Они почувствовали единство нашего народа.

Подарки нуждающимся и «мишлоах манот» друзьям и близким – не только красивая традиция, это и символ исправления ошибок прошлого: некоторой разобщенности и эгоистичности, приведшей, по сути, к возвышению Амана.

Делать Мицву здорово и правильно. Мы наполнили радостью сердца и дома тех, кто так остро нуждается в заботе и душевном тепле.

Наша инициатива Mitzvah4Purim была бы невозможна без наших партнеров, которым мы выражаем благодарность за поддержку:

- Миргородской, Черкасской и Черниговской общинам;

- «Волонтерскому центру» при Черкасском «Хэсэд Дорот».

И, конечно же, слова благодарности – нашим замечательным волонтерам, кто не остался равнодушным и сотворил это чудо вместе с нами.

«Вы действительно наполнили наш дом радостью. Спасибо, что не забываете нас! Ваши вкусы еще долго будут доставлять нам удовольствие, ведь мы ничего такого не можем себе позволить», – говорит Полина.

«Какое счастье, что в наши непростые времена все

еще есть такие неравнодушные люди. Вы несете добро и тепло тем, кто уже потерял надежду быть нужным.

Спасибо огромное, что смогли организовать все таким образом, что именно в сам праздник очаровательные молодые люди пришли к нам с гостинцами и дали нам возможность выполнить заповедь благословений!» – говорит Игорь.

А мы говорим «спасибо» всем, кто принял наши «мишлоах манот», – и да приумножится радость!

#Mitzvah4Purim.

На фото – проект в Чернигове

Чернігівець – чемпіон України з шахів

У період з 20 лютого до 3 березня місто Миколаїв приймало 48 учасників на чемпіонаті України з шахів серед юнаків віком до 20 років.

За результатами змагань чернігівець Платон Гальперін здобув три медалі. Він виборов I місце з класичних шахів, II місце з швидких шахів та III — з блискавичних шахів. Про це повідомляє Департамент сім'ї, молоді та спорту облдержадміністрації.

Платон – майстер спорту України з шахів, вихованець ДЮСШ з шахів та шашок ЧОО ФСТ «Україна». Його тренер – Олексій Крупко.

Для Чернігова шахіст Платон Гальперін – унікальне явище. Він прийшов у цей спорт у першому класі, і тренери швидко зрозуміли: перед ними – талант. На свій перший виїзний чемпіонат Платон вирушив, коли йому не було ще й десяти, і посів там третє місце. З того моменту його кар'єра пішла вгору, змагання йшли одне за одним. Минулого року він отримав звання майстра спорту, а кілька тижнів тому став чемпіоном України. Юний

14 річний майстер спорту Платон Гальперін поїде на чемпіонат світу.

шахіст побував в майже всіх обласних центрах, і навіть за кордоном. Поки що, звісно, у супроводі тренера. У дитячо-юнацькій спортивній школі з шахів та шашок,

де і розпочалася кар'єра Платона, його тепер ставлять всім у приклад, адже здолати цього хлопця у грі не завжди вдається навіть досвідченим тренерам. Навички гри Платона досягли такого рівня, що тепер він фактично сам собі тренер. У Чернігові рівних йому суперників майже не залишилося, тому у вільний від змагань час Платон аналізує свої старі ігри та моделює різні ситуації на дошці, щоб у майбутньому бути до них готовим. Зараз Платону лише 14, але він вже прийняв важливе рішення – повністю присвятити себе шахам. На щастя, цим спортом можна заробляти собі на життя, кажуть тренери. На закордонних змаганнях призові фонди доволі значні. Хоча, звісно, доводиться жертвувати і вільним часом, і навчанням у школі. Попереду у Платона чемпіонат світу у вересні в Туреччині. А десь на горизонті видніється звання гросмейстера – найвище у шахах. Але, щоб його здобути, знадобиться чимало зусиль навіть такому талановитому гравцю, як Платон Гальперін.

За матеріалами ЗМІ

Наша дяка небайдужим людям

Єврейська община Чернігівщини, яка відродилася на початку 1990-х років, приділяє велику увагу дослідженню історії синів єврейського народу, які з давніх давен мешкали на теренах нашого краю. На жаль драматичні події першої половини ХХ сторіччя: Громадянська та дві Світові війни, – привели до значного скорочення єврейського населення області. Коли у 1996 році була створена Чернігівська обласна єврейська община, єврейське населення в селах та районних центрах області (без Чернігова) налічувало трохи більш ніж повтори тисячі людей. Та, незважаючи на таку маленьку чисельність (в деяких населених пунктах – від кількох до кількох десятків, а у Ніжині і Прилуках – кількох сотень людей), євреї були ще доволі помітним, активним компонентом громадянського суспільства: бібліотекарі, музиканти, вчителі, директори шкіл, головні інженери, залізничники, лікарі, журналісти, редактори районних газет та ін., також серед євреїв було доволі багато і володарів робітничих професій.

Але час плине дуже швидко. Люди не молодіють. Хтось вже відійшов у вічність. А тут ще й стабільна економічна криза в державі. Хтось виїхав до Ізраїлю, а хтось, у пошуках кращого життя, – до інших країн. І сьогодні

єврейське населення сільських районів області налічує вже приблизно сімсот людей. В таких умовах своїми силами досліджувати історію єврейської громади непросто. Але допомога нам прийшла з неочікуваної сторони.

Зараз багато людей займається дослідницькою, краєзнавчою роботою. Вже надруковано чимало цікавих, важливих праць цих дослідників, часто навіть аматорів.

Восени минулого року мені зателефонували з селища Макошино, що у Менському районі. Телефонувала голова Ради ветеранів селища Макошино Лідія Юріївна Обловатна. Проблема стосувалася визначення точного місця розташування могили імовірно 22 євреїв, знищених нацистами біля макошинського залізничного моста через р. Десна 21 листопада 1941 року, та увічнення їх пам'яті. Додам, що у Макошино колись була єврейська громада, але на даний час євреїв тут вже нема, і в селищі проживає тільки одна людина (вдова єврея), яка тільки і має зв'язок з єврейством. Тому я дуже зрадів дзвінку Лідії Юріївни. Але вона сказала, що краще за неї про євреїв в Макошині знає вчителька історії місцевої середньої школи Людмила Василівна Леонтієва. Далі наслідувало моє прохання – вже зрозуміле. А буквально за два дні я

отримав електронною поштою листа і додаток до нього.

«Доброго дня. Мене звуть Людмила Василівна. Я вчитель історії. Висилаю Вам інформацію, яка збереглася у нас від жителів Макошини. Збирав цю інформацію теж вчитель історії Биндюк Михайло Трифонович. Людина місцева. Воював на фронтах війни у чині капітана. На жаль вже відійшов у вічність.

З повагою, Людмила Леонтієва».

Ось такий невеличкий скромний лист – і безцінний матеріал до нього, який ми і пропонуємо сьогодні нашим читачам.

Користуючись нагодою, хочу від імені єврейської спільноти Чернігівщини сказати велике спасибі Лідії Юріївні Обловатній та Людмилі Василівні Леонтієвій – небайдужим людям, для яких чужого горя не буває, – за їх благородні богоугодні справи. І сподіваюся на продовження нашої співпраці.

Семен БЕЛЬМАН,
голова Чернігівської
обласної єврейської общини

Трагедія євреїв Макошино

Жертвами німецько-фашистського терору стали громадяни єврейської національності. На 1920 рік євреї складали 7,5% населення Макошини. У 1925 році 7 сімей (49 чоловік) виїхали із села і заснували в Херсонській області єврейський колгосп «Най Макошин».

У Макошині була єврейська община. Біля залізничного переїзду стояла двоповерхова синагога, яку побудував Бас Мойсей – багата людина, яка займалася сплавом лісу. У 1939 році у приміщенні синагоги було розташовано колбуди (колгоспний будинок), а під час окупації ця велика і красива будівля була розібрана німцями на паливо і побудову бліндажів.

У листопаді 1941 року за Десною, в районі сучасних казарм (місце точно не встановлено), було розстріляно більшість макошинських євреїв. Наші односельці з боєм згадують про ці жахливі події. Саповська Катерина Михайлівна розповідає: «Євреям наказали зібратися і колоною повели через залізничний міст. Як їх розстрілювали, ми не бачили. Можливо, свідками були жителі задесенських сіл. Одній жінці вдалося врятуватися. Імені її не пам'ятаю, всі її називали Безручка або Безпучка, бо на одній руці у неї не було пальців».

Так ось, коли почали розстрілювати, вона раніше впала до ями і була прикрита тілами вбитих. Прийшла ніч. Яму ніхто не закидав. Жінка вночівилзла із ями і пішла до села Ядути. Кажуть, що вона там всю війну пережила, ховаючись від німців. Заробляла собі тим, що шила людям одяг. Гарною була швачкою. Після війни з'явилася в селі ненадовго. Жінку було викликано до суду над колишніми поліцаями як свідка.

Бреус Галина Афанасіївна розповідає, як одна 10-річна дівчинка Юфа Віра просила поліція не вбивати її. Вона падала на коліна, благала помилувати її, називала себе українкою, бо її мати була українка. Незважаючи на благання і сльози, дівчинку розстріляли. Один хлопчик намагався врятуватися втечею, але його наздогнав поліцай і вбив. Таке творилося, аж важко згадувати. Найжорстокішими були наші поліцаї та угорські солдати.

«Серед розстріляних дітей була дівчинка 9 років Речицька Фаня, з якою я в школі сиділа за одною партою,

На фото: Речицька Фаня (другий ряд, друга праворуч), Мамоток Ганна (другий ряд, третя праворуч).

– згадує Мамоток Ганна Михайлівна. – Ми з нею проводили весь вільний час і влітку. Завжди були разом. Обірвала фашистська куля її життя, її братиків, її рідних, як і інших розстріляних діточок з родинами».

Хтось звернувся до німецького коменданта, щоб врятувати дітей. Він відповів: «Ці списки складали ваші односельці. Ми ж нікого тут не знаємо».

«У нашій хаті жив німецький офіцер, – згадує Галина Афанасіївна. – А на печі протягом двох тижнів переховувалась єврейська дівчинка. Потім вона кудись поділась. Вийшла і не повернулась. Звали її Ціля Болотіна. Чи знав про це офіцер? Не можу сказати. З нами він розмови про це не вів».

Людмила ЛЕОНТІЄВА

Песни еврейского местечка или сказание о «Бубличках»

История семьи

В начале XX века на Подоле в славном городе Киеве жил-был один еврей по фамилии Бейгельман. Предки его были бубличниками и фамилию получили по роду профессиональной деятельности. Наш еврей тоже пек и продавал бублики.

Где-то рядом, на том же Подоле, и в то же самое время жил другой еврей – Яков Петрович Давыдов. Нет никаких данных,

Яков Ядов с Леонидом Утёсовым

был ли Давыдов знаком с Бейгельманом, но нельзя исключить такую вероятность – на Подоле все евреи знали друг друга.

Яков Петрович был творческим работником. Под псевдонимом Якив Отрута он сотрудничал в киевских газетах «Последние известия» на русском языке и «Народная воля» на украинском. Давыдов был мастером во всех жанрах журналистики: писал политические обозрения, фельетоны в стихах и прозе, пародии, эigramsмы, очерки, сатирические обозрения для театра миниатюр под руководством Кручинина.

В Киеве в 1918-1919 годах непрерывно менялась власть – белые, красные, жовто-блакитные... В поисках лучшей жизни один из сыновей Бейгельмана сбежал из родных мест. Он оказался в еврейском квартале Манхэттена, где преобладаю-

щим в те годы контингентом были его земляки, выходцы из России. Здесь Бейгельман-младший нашел себе угол и жену.

Давыдов тоже удрал из Киева. Он появился в не менее именитом городе Одессе под фамилией Ядов. В литературной столице революционной России Яков Петрович работал в газете «Одесские известия» и под псевдонимом Яков Боцман писал фельетоны в «Моряке». В Одессе он познакомился с И.Ильфом, Е.Петровым, В. Катаевым и К. Паустовским.

Последний оставил потомкам небольшую зарисовку о Ядове, называя его Яковом Семеновичем (в Российской еврейской энциклопедии – Петрович).

– Я посетил сей мир, – говорил Ядов Паустовскому, – совсем не для того, чтобы зубоскалить, особенно в стихах. По своему складу я лирик. Да вот не вышло. Вышел хохмач. Никто меня не учил, что во всех случаях надо бешено сопротивляться жизни. Наоборот, мне внушали с самого детства, что надо гнуть перед ней спину.

Да, не умел сопротивляться Ядов. Всю жизнь его унижали, критиковали за низкий литературный уровень его произведений, а в середине 30-х годов и вовсе исключили из Литфонда. На жизнь он зарабатывал куплетами для Утесова и миниатюрами для эстрадных хохмачей довоенного времени. Умер Ядов в Москве в 1940 году.

В 1926 году по заказу куплетиста Красавина Ядов сочинил песню «Бублички». Он писал много смешных и легких песенок, которые на следующий день пела вся Одесса, а через месяц-два они иной раз доходили до Москвы. В том же году «Бублички» попали в Нью-Йорк и были переведены на идиш.

В России говорят, что из песни слов не выкинешь. В еврейском мире другие принципы. У Ядова был такой куплет:

*Купите бублики
Для всей республики!
Гоните рубрики
Вы поскорей!*

«Бублички» на идиш приобрели совсем другой смысл. В дословном переводе с идиш появились такие слова:

*Я стою один на улице.
В дожде я весь промок.
Последние бублички
Купите у меня.*

Сохранился основной мотив, но вместо задорной, несколько приклатненной, песня по содержанию и мелодичности стала жалостливой, чувствительной, чем-то похожей на известную песню еврейского актера Германа Яблокова «Купите папиросы».

Восхождение

У подольского Бейгельмана к тому времени в Америке появились две внучки Мина и Клара. В семье говорили только на идиш. Другой язык и не требовался для обитателей нью-йоркского Ист-Сайда.

Где-то на улице Мина услышала песенку, которую легко запомнила и часто напевала. Песенка называлась «Бейгеллах».

Как это бывает в сказках, кто-то случайно услышал ее пение и пригласил шестилетнюю девочку спеть на еврейском радио.

Газета «Форвертс» в трудные 1927-1930 годы кризиса процветала. Ее тираж был 280 тысяч экземпляров. Газета имела свой идишистский канал WMND или 10:50. Пару лет назад он был продан, сохранился только один еврейский час.

Первое выступление маленькой Мины Бейгельман явилось началом музыкальной карьеры всемирно известного дуэта. Мина стала Мерной, Клара – Клэр, а фамилию Бейгельман переделали в Берри.

Юные певицы записали на радио несколько серенад, где их заметил известный шоумен Эдди Селиван. Он ввел их в мир большого фольклорного и джазового искусства, сделал из них профессиональных певиц. В репертуаре сестер были песни на иврите, идиш, арамейском, английском, испанском и русском. Хорошая вокальная школа, удивительное сочетание таких двух разных, противоположных друг другу голосов, как низкий, бархатный, нежный Клэр и высокий, звонкий чистый

Сёстры Берри

Мерны, помогли сестрам создать на эстраде свой стиль и приобрести всемирную известность.

Возможно, что, если бы на пути сестер не повстречался Абрам Эльштейн (Эльстайн), талантливый композитор и музыкант, их восхождение на музыкальный Олимп не было таким стремительным. Известные в его аранжировке песни «Бублички» или «Тум-Балалайка» зазвучали по-новому, свежо и интересно.

Песни в исполнении сестер Берри были понятны и доступны не только еврейскому слушателю. Однажды мне довелось побывать в гостях у одного директора совхоза, молодого Героя Соцтруда, который после традиционного возлияния и обеда «угощал», как он сам сказал, любимой музыкой, записанной на магнитофоне «Днепр». Большой начальник не знал, что полюбил песни на идиш. В его поселке Яновка Черниговской области после войны не осталось ни одного еврея, а еврейской речи он никогда не слышал.

Мелодии местечкового еврейства песен сестер Берри в джазовом сопровождении воскрешали ностальгию по еврейской традиции, по языку бабушек и дедушек.

Покорение Союза

Пожалуй, нет ни одного еврея в мире, который бы не слышал песенного репертуара сестер Берри. Особенно их знают и любят русскоговорящие евреи, которым выпало счастье, кажется, единственный

раз в истории Советского Союза слышать, а кое-кому из москвичей даже увидеть живых евреев-иностранных, к тому же поющих на идиш.

По случаю открытия американской выставки в 1959 году в Москве в Зеленом театре парка имени Горького состоялся большой концерт. Казалось, известная эстрадная площадка никогда не видела такого столпотворения: для изголодавшихся по зарубежной эстраде москвичей концерт артистов, приехавших из самой Америки, был сенсацией, в которую в те годы трудно было поверить.

Номер сменялся за номером. Выступил жонглер, успевавший управлять сразу двумя десятками тарелок, непрерывно вращающихся на тонких тростях. Ещё не стихли аплодисменты в его честь, как на эстраде появились две очаровательные, стройные, сияющие улыбками эдакие секс-бомбочки и запели – да так, как может петь человек от полноты жизни.

В Россию вернулась песня «Бублички». Певиц долго не отпускали, а когда они, тронутые приемом, как бы чуть смущаясь, объявили дуэтом в микрофон «Отчи чьорные», зал вскопился и заревел от восторга. Этот известный русский романс на слова Гребенки в джазовой аранжировке Абрама Эльштейна приобрел совершенное новое звучание, давно стал хитом мирового музыкального искусства, а в России прозвучал впервые. Первый куплет певицы исполнили на русском языке. Зрители долго не отпускали певиц и даже после окончания концерта не покидали парк Горького. Был еще один их сольный концерт в Москве.

Мне не известно, откликнулась ли какая-нибудь советская газета на выступление в Москве сестер Берри. Думаю, что никто бы не решился это сделать в то время. Но вот что писал музыкальный обозреватель «Нью-Йорк таймс»: «Сестры весело дарят миру удивительную коллекцию еврейских песен на фоне потрясающих аранжировок. Девушки легко варьируют знакомое и неизвестное и, для полного удовольствия, ошеломляют нас неожиданными еврейскими интерпретациями песен разных народов. В их исполнении нет стыков, есть органичное действие, подчиняющее внутреннему ритму».

В 1980 году от тяжелой болезни умерла Мерна. Ходившие в бывшем СССР слухи о ее гибели в автокатастрофе оказались несостоятельными. Дуэт перестал существовать.

Клэр иногда еще появляется на эстраде. В Нью-Йорке несколько лет назад она принимала участие в концерте совместно с Эмилем Горовцом, чуть позднее – вместе с Яковом Явно. В 2001 году Клэр выступила в Лос-Анджелесе. Ей тогда было уже более 80 лет. Умерла Клэр в ноябре 2014 года в возрасте 94 лет.

Внучки бубличника начинали свой путь к музыкальной вершине с песни «Бублички». Их замечательное исполнение продолжает волновать не только тех, кто их помнит и любит, но и новое поколение, которых, кажется, ничем удивить невозможно.

Игорь АКСЕЛЬРОД

Наши юбиляры

Чернигов

Брусина Любовь Михайловна
Зиненко Игорь Вадимович
Ройтберг Базя Израилевна
Лифшиц Роберт Соломонович
Якерсон Аркадий Янкелевич
Тишельман Валентина Ивановна
Трусевиц Роза Эльевна

п. Чапаевка

Аронова Лидия Владимировна

Нежин

Северин Валентина Исаевна

Новгород-Северский

Барбицкая Дора Давидовна

Прилуки

Ротенштейн Зинаида Даниловна

МАЗЛ ТОВ!

Газета выходит при финансовой поддержке Благотворительного Еврейского Фонда «Хесед Эстер» и Всеукраинского Благотворительного Фонда «Для тебя». В электронном виде газета размещается на сайте www.2U.org.ua

תּחיה
Т Х И Я

Учредитель: Черниговская еврейская община
Издатель: Черниговская еврейская община
Регистрационное свидетельство: ЧГ № 150
Газета «Тхия» («Возрождение»)
Распространяется бесплатно

Редакция оставляет за собой право редактировать и сокращать текст материалов.
Редакция не всегда разделяет точку зрения авторов.
Отпечатано ФООП Лозовой В.М.
Свидетельство Серия ДК № 3759 от 14 апреля 2010 г.
14000, г. Чернигов, ул. Станиславского, 40
Заказ 0010. Тираж 800 экз.

Адрес редакции:
14017, г. Чернигов,
ул. И. Мазепы, 58.
Тел. 66-24-94
e-mail:
sem.hesed@gmail.com

Главный редактор Семён Бельман

Редакционная коллегия:
А.Брик, В.Ванжа,
Н.Ратновская, А.Чеван.